

SXEDIO.779

5.6.1964: Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΛΥΝΤΟΝ ΤΖΟΝΣΟΝ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΕΙ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΝΑ ΜΗ ΕΠΕΜΒΕΙ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Στις 5 Ιουνίου 1964 ο αμερικανός Πρόεδρος Λύντον Τζόνσον απέστειλε μια πολύ αυστηρή επιστολή στον πρωθυπουργό της Τουρκίας Ισμέτ Ινονού με την οποία τον προειδοποιούσε να μη επέμβει στην Κύπρο και τον προσκαλούσε σε διάλογο στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Η επιστολή έχει ως εξής:

Αξιότιμε κ. Πρωθυπουργέ.

Οι πληροφορίες που πήρα από το Υπουργείο Εξωτερικών μέσω του πρεσβευτή κ. Χαίαρ για το ότι η τουρκική Κυβέρνηση σκοπεύει να αποφασίσει επέμβαση για την κατάληψη τμήματος της Κύπρου με στρατιωτική βία, μου προκάλεσαν σοβαρές ανησυχίες. Επιθυμώ να τονίσω κατά τον πλέον φιλικόν και ειλικρινή τρόπο, ότι δεν πιστεύω ότι η ανάληψη από την Τουρκία μιας παρόμοιας ενέργειας η οποία θα δημιουργήσει ευρύτατης έκτασης συνέπειες συμβιβάζεται προς την υποχρέωση της Κυβέρνησης σας, όπως συνεννοείσθε εκ των προτέρων πλήρως μαζί μας.

Ο πρεσβευτής κ. Χαίαρ με πληροφόρησε ότι ανεβάλατε για μερικές ώρες τη λήψη της απόφασης σας προκειμένου να πληροφορηθείτε τις απόψεις μου. Επιθυμώ να σας ερωτήσω προσωπικά κατά πόσον πράγματι πιστεύετε ότι είναι ορθό η Κυβέρνηση σας να επιδώσει τελεσίγραφο σε ένα σύμμαχο, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες απέδειξαν από ετών ότι υποστηρίζει την Τουρκία κατά τον πλέον σταθερό τρόπο. Είμαι επομένως υποχρεωμένος να σας παρακαλέσω, όπως παραδεχθείτε πλήρως την ευθύνη συνεννόησης με τις ΗΠΑ πριν από την προσφυγή σε παρόμοια ενέργεια.

Εχω την εντύπωση ότι ως πιστεύεται μια παρόμοια επέμβαση είναι επιτρεπτά βάσει των διατάξεων της Συνθήκης Εγγύησης του 1960. Ωστόσο, πρέπει να επιστήσω την προσοχή σας στο γεγονός ότι

γνωρίζω ότι η σκοπούμενη επέμβαση της Τουρκίας θα ήταν προς τον σκοπόν υποστήριξης απόπειρας των τουρκοκυπρίων ηγετών να διαμελίσουν τη νήσο, λύσης ειδικά η οποία αποκλείεται από τη Συνθήκη Εγγύησης. Περαιτέρω η Συνθήκη αυτή επιβάλλει τις διαβουλεύσεις μεταξύ των εγγυητριών δυνάμεων. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν την εντύπωση ότι υπό τις παρούσες συνθήκες δεν έχουν εξαντληθεί καθόλου όλες οι δυνατότητες διαβούλευσης και ότι επομένως δεν είναι ακόμη εφαρμόσιμο το δικαίωμα της μονόπλευρης ενέργειας.

Από την άλλη πλευρά, κύριε Πρωθυπουργέ, είμαι υποχρεωμένος να επιστήσω την προσοχή σας και επί των έναντι του NATO υποχρεώσεων. Δεν πρέπει να έχετε ούτε την παραμικρή αμφιβολία για το ότι η τουρκική επέμβαση στην Κύπρο θα προκαλέσει μια στρατιωτική σύγκρουση μεταξύ των τουρκικών και ελληνικών δυνάμεων. Ο Υπουργός Εξωτερικών κ. Ρασκ κατά την τελευταία σύνοδο του Συμβουλίου Υπουργών του NATO στη Χάγη ανέφερε ότι ένας πόλεμος μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας πρέπει να θεωρείται αδιανόητος σε όλη τη σημασία της λέξης. Η ένταξη στο NATO σημαίνει κατ' αρχήν αποδοχή του ότι οι χώρες του NATO δεν θα πολεμήσουν μεταξύ τους. Η Γερμανία και η Γαλλία με την ένταξη στο NATO ενταφίασαν την από αιώνων εχθρότητα και αντιδικία τους. Πρέπει να αναμείνουμε το ίδιο και από την Ελλάδα και την Τουρκία. Εκτος αυτού, μια στρατιωτική επέμβαση της Τουρκίας στην Κύπρο είναι δυνατό να διανοίξει την οδό σε άμεση επέμβαση της Σοβιετικής Ένωσης. Ελπίζω ότι θα αναγνωρίσετε ότι οι σύμμαχοι σας του NATO δεν είχαν την ευκαιρία να συζητήσουν κατά πόσον έχουν την υποχρέωση να υπερασπισθούν την Τουρκία εναντίον Σοβιετικής επέμβασης, οφειλόμενης σε ενέργεια της Τουρκίας χωρίς την πλήρη συγκατάθεση των συμμάχων της του NATO.

Από την άλλη πλευρά κύριε Πρωθυπουργέ, αισθάνομαι ανησυχίες συνεπεία των υποχρεώσεων της Τουρκίας ως χώρας μέλους του ΟΗΕ. Ο ΟΗΕ απέστειλε στη νήσο δυνάμεις προς περιφρούρηση της ειρήνης. Τα

καθήκοντα των δυνάμεων αυτών υπήρξαν δυσχερή. Κατά τις τελευταίες εβδομάδες, όμως, πέτυχαν σταδιακά τον περιορισμό των πράξεων βίας στη νήσο. Ο μεσολαβητής του ΟΗΕ δεν μπόρεσε ακόμη να συμπληρώσει την αποστολή του. Καθόλου δεν αμφιβάλλω για το ότι η πλειοψηφία των μελών του ΟΗΕ θα αντιδράσει κατά τον πλέον έντονον τρόπο σε μια μονόπλευρη ενέργεια της Τουρκίας, η οποία θα υπονομεύσει τις προσπάθειες του ΟΗΕ και θα ανατρέψει κάθε ελπίδα υποβοήθησης της εξεύρεσης λογικής και ειρηνικής λύσης του δυσχερούς αυτού ζητήματος από τον ΟΗΕ.

Επιθυμώ επίσης, κύριε Πρωθυπουργέ, να επιστήσω την προσοχή σας στην υφιστάμενη διμερή σύμβαση για το θέμα της παροχής στρατιωτικής βοήθειας μεταξύ Τουρκίας και ΗΠΑ. Σύμφωνα με το άρθρο **IV** της συμφωνίας του Ιουλίου **1947**, η Κυβέρνηση σας πρέπει να λάβει τη συγκατάθεση των ΗΠΑ προκειμένου να χρησιμοποιήσει την χορηγούμενη στρατιωτική βοήθεια για σκοπούς άλλους από εκείνους για τους οποίους χορηγείται αυτή. Η Κυβέρνηση σας έχει κατά καιρούς παραδεχθεί προς τις ΗΠΑ ότι κατανοεί πλήρως τον όρο αυτό. Επιθυμώ να σας πληροφορήσω με κάθε ειλικρίνεια ότι οι ΗΠΑ, υπό τις υφιστάμενες συνθήκες, δεν μπορούν να συγκατατεθούν σε χρησιμοποίηση του χορηγηθέντος από αυτές στρατιωτικού υλικού για μια επέμβαση της Τουρκίας στην Κύπρο.

Ως προς τα πρακτικά αποτελέσματα της μελετούμενης τουρκικής ενέργειας, αισθάνομαι την ανάγκη να επιστήσω, κατά τον φιλικότερο τρόπο την προσοχή σας στο γεγονός ότι μια παρόμοια ενέργεια θα μπορούσε να οδηγήσει στη σφαγή δεκάδων χιλιάδων Τουρκοκυπρίων στη νήσο. Μια παρόμοια ενέργεια εκ μέρους σας θα προκαλούσε οργή και είναι αδύνατο να επιτευχθεί με στρατιωτική ενέργεια η πρόληψη της ομαδικής εξόντωσης πολλών από εκείνους τους οποίους προσπαθείτε να προστατεύσετε. Η παρουσία δυνάμεων του ΟΗΕ δεν μπορεί να προλάβει μίαν παρόμοια καταστροφή.

Είναι δυνατό να θεωρήσετε τους λόγους μου πολύ αυστηρούς και να σκεφθείτε ότι αδιαφορούμε για τα τουρκικά συμφέροντα επί του θέματος της Κύπρου. Επιθυμώ να σας διαβεβαιώσω, ότι η κατάσταση δεν έχει έτσι. Τόσον κατ' ιδίαν όσο και δημόσια προσπαθήσαμε να επιμείνουμε στην ανάγκη περιφρούρησης της ασφάλειας των τουρκοκυπρίων και στήριξης της τελικής λύσεως του ζητήματος στη συγκατάθεση των αμεσώτατα ενδιαφερομένων μερών. Είναι δυνατό να αισθάνεσθε, ότι οι ΗΠΑ δεν κατέβαλαν επαρκείς προσπάθειες υπέρ σας. Γνωρίζετε όμως ασφαλώς ότι η πολιτική μας προεκάλεσε στην Αθήνα εντονότατη αγανάκτηση, ότι συγκροτήθηκαν εκεί συλλαλητήρια σε βάρος μας και ότι προκλήθηκε αποξένωση μεταξύ των ΗΠΑ και του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Οπως δήλωσα και στον Υπουργό των Εξωτερικών σας, κατά τη συνάντησή μας πριν από μερικές εβδομάδες, αποδίδουμε μεγάλη σημασία στις σχέσεις μας με την Τουρκία. Σας θεωρούμε ένα μεγάλο σύμμαχο με τον οποίο μας συνδέουν θεμελιώδη κοινά συμφέροντα.

Η ασφάλεια και ευημερία σας αποτέλεσε για τον αμερικανικό λαό θέμα σοβαρού ενδιαφέροντος και υπήρξαν πρακτικές εκδηλώσεις του ενδιαφέροντος αυτού. Εσείς και εμείς αγωνιστήκαμε από κοινού για να αντισταθούμε στις φιλοδοξίες της επανάστασης του κομμουνιστικού κόσμου. Η σύμπνοια αυτή έχει μεγάλη σημασία για μας και ελπίζω ότι έχει την ίδια σημασία και για την κυβέρνηση και το λαό σας. Δεν μπορούμε να σκεφθούμε οποιονδήποτε τρόπο λύσης του Κυπριακού, ο οποίος θα αφήνει την τουρκική κοινότητα αντιμέτωποι με κινδύνους. Δεν μπορέσαμε να βρούμε μια τελική λύση, διότι ως είναι παραδεκτό, το ζήτημα αυτό είναι ένα από τα πλέον πολύπλοκα στον κόσμο. Επιθυμώ, όμως, να σας διαβεβαιώσω, ότι ενδιαφερόμαστε και θα εξακολουθήσουμε πάντοτε να ενδιαφερόμαστε κατά τον σοβαρότερο τρόπο για τα συμφέροντα της Τουρκίας και των Τουρκοκυπρίων.

Τέλος, κύριε πρωθυπουργέ, θέτετε το σοβαρότερο ζήτημα, το ζήτημα πόλεμος ή ειρήνη. Τα

ζητήματα αυτά είναι ζητήματα, τα οποία βρίσκονται πολύ πέραν των διμερών σχέσεων μεταξύ Τουρκίας και ΗΠΑ. Τα ζητήματα αυτά δεν θα καταστήσουν απλώς αναπόφευκτο ένα πόλεμο μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας, αλλά συνεπεία των απροβλέπτων συνεπειών μιας μονόπλευρης επέμβασης στην Κύπρο, θα διανοιγεί η οδός για εχθροπραξίες ευρύτερης έκτασης. Εσείς έχετε ευθύνες ως πρωθυπουργός της τουρκικής Κυβερνήσεως. Εχω και εγώ ευθύνες ως πρόεδρος των ΗΠΑ. Πρέπει ως εκ τούτου, να σας πληροφορήσω κατά τον φιλικότερο τρόπο, ότι εάν δεν μου δώσετε την διαβεβαίωσή σας ότι δεν θα προβείτε σε παρόμοια ενέργεια πριν προέλθετε σε περαιτέρω και πληρέστατη συνεννόηση, δεν θα δεχθώ το αίτημά σας προς τον πρόεδρο κ. Χαίαρ για τήρηση μυστικότητας και θα υποχρεωθώ να συγκαλέσω επειγόντως το Συμβούλιο του ΝΑΤΟ και το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ.

Επιθυμώ να ήταν δυνατή μια προσωπική συνάντησή μας προς εξέταση του θέματος. Δυστυχώς, σαν συνέπεια των ειδικών συνταγματικών διατάξεων μας δεν μπορώ να απομακρυνθώ από τις ΗΠΑ. Θα αισθανθώ ικανοποίηση εάν μπορέσετε να έλθετε εσείς εδώ για πλήρεις συζητήσεις. Αισθάνομαι, ότι εσείς και εγώ έχουμε βαρύτερες ευθύνες, τόσο από πλευράς της γενικής ειρήνης, όσο και της πλευράς των δυνατοτήτων επίλυσης του Κυπριακού με την οδό της φρόνησης και της ειρήνης. Ως εκ τούτου σας παρακαλώ ιδιαίτερα, όπως μέχρις ότου πραγματοποιηθούν μεταξύ μας οι ευρύτερες και ειλικρινέστερες συνεννοήσεις, αναβάλλετε τη λήψη κάθε απόφασης την οποία σκέπτεσθε εσείς και οι συνεργάστες σας.

Ειλικρινώς δικός σας
Λύντον Β. Τζόνσον